

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра гігієни та екології №2

Навчальний рік 2022-2023

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«СОЦІАЛЬНА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ»

Нормативний освітній компонент

Форма здобуття освіти: заочна/дистанційна
(очна; заочна; дистанційна)

Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма (освітньо-наукова програма)
«Педагогіка вищої школи»

Курс перший р.н.

Силабус навчальної дисципліни
розглянуто на засіданні кафедри
гігієни та екології №2

Протокол від
“26” серпня 2022 року № 8

В.о. завідувача кафедри доц. Меркулова Т.В.

Схвалено методичною комісією ХНМУ з
проблем громадського здоров'я

Протокол від
“26” серпня 2022 року № 1

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Завгородній І.В., доктор медичних наук, професор
2. Меркулова Т.В., кандидат медичних наук, старший дослідник

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

П. І. Б. викладача	Посада, вчене звання, вчене звання, науковий ступінь	Професійні інтереси	Посилання на про файл викладача
Літовченко О.Л.	PhD, асистент кафедри гігієни та екології № 2	Безпека життєдіяльності і охорона праці в медичній галузі	Moodle: http://31.128.79.157:8083/course/index.php?categoryid=31 Моб. тел.: +38 (063) 456 78 13 e-mail: ol.litovchenko@knmu.edu.ua
Філатова Н. М.	к.мед.н., доцент кафедри гігієни та екології № 2	Гігієна та екологія	Moodle: http://31.128.79.157:8083/mod/bigbluebutton/view.php?id=7974 Моб. тел.: +38 (66) 188 52 68 nm.filatova@knmu.edu.ua

Контактний тел.: +38(057) 707-73-81,
kaf.7med.hihieny2@knmu.edu.ua

Інформація про консультації

Очні консультації: розклад та місце проведення згідно з розкладу навчального відділу.

Он-лайн консультації: розклад та місце проведення за попередньою домовленістю з викладачем.

Локація: заняття проводяться в умовах кафедри гігієни та екології № 2, ХНМУ

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності» складено відповідно до тимчасового Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) фахівців другого (магістерського) рівня, галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальності – 011 «Освітні, педагогічні науки».

Опис навчальної дисципліни (анотація). Особливості освітнього процесу у закладі вищої освіти потребують від викладача широких знань та навичок в різних галузях науки та господарства. Вивчення дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності» спрямоване на ознайомлення студентів з основами теорії сучасних соціальних та екологічних систем, вивчення факторів ризику і безпеки життєдіяльності в умовах праці в вищому навчальному закладі та при інших видах виробничої діяльності, алгоритму дій при надзвичайних ситуаціях, оснований на законодавчих нормативних актах системи управління охороною праці з використанням інноваційних форм навчання студентів. Також викладачі вищої школи в сучасних умовах повинні володіти навичками складання програм забезпечення фахової дієздатності, методиками самоконтролю в професійній діяльності та способами психофізичного тренінгу. Таким чином, вивчення дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності» є актуальним для підготовки педагогічних кадрів, особливо в сучасних умовах реформування системи вищої освіти на тлі процесів євроінтеграції України.

Силабус упорядкований із застосуванням сучасних педагогічних принципів організації освітнього процесу вищої освіти.

Предметом вивчення курсу є форми і методи ефективного управління безпечною діяльністю в соціальній та екологічній сферах, згідно з чинними законодавчими й іншими нормативно-правовими актами.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Соціальна та екологічна безпека діяльності» має зв'язки з такими дисциплінами, як: «Теорія і практика вищої професійної освіти в Україні», «Планування та організація навчально-виховного процесу», «Гігієна та екологія», «Охорона праці в галузі медицини».

Навчальна дисципліна належить до обов'язкових дисциплін.

Пререквізити. Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння кредитів з теорії та практики соціальної та екологічної безпека діяльності.

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні фахових дисциплін.

1. Мета та завдання дисципліни:

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності» полягає у формуванні у майбутніх фахівців знань, умінь і загальних системних уявлень, теоретичних знань та практичних навичок щодо ефективного управління безпечною діяльністю в соціальній та екологічній сферах, згідно з чинними законодавчими й іншими нормативно-правовими актами.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Соціальна та екологічна безпека діяльності» є забезпечення майбутніх фахівців знаннями ефективного управління системою заходів та засобів, що забезпечують безпеку життя та діяльності людини в соціальній та екологічній системах. Саме розуміння

моделі загальної безпеки суспільства та держави дасть змогу усвідомити студенту весь комплекс потреб людини, який забезпечить стабілізацію психічного стану за рахунок відчуття особистої захищеності індивіда і суспільства від реальних та потенційних загроз і ризиків.

1.3. Компетентності та результати навчання. Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами компетентностей:

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей»:

Інтегральні компетентність: Здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх, педагогічних наук

Загальні компетентності: Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу; Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; Здатність до адаптації та дії в новій ситуації; Здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми; Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

Спеціальні (фахові) компетентності: Здатність проєктувати і досліджувати освітні системи; Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки; Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти; Здатність здійснювати експертизу та надавати консультації з питань освітньої політики та інновацій в освіті; Здатність розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проєкти та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти; Здатність управляти стратегічним розвитком команди в педагогічній, науково-педагогічній та науковій діяльності; Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань; Здатність інтегрувати знання у сфері освіти/педагогіки та розв'язувати складні задачі у мультидисциплінарних та міждисциплінарних контекстах; Здатність до використання сучасних інформаційнокомунікаційних та цифрових технологій у освітній та дослідницькій діяльності.

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних програмних результатів.

Програмні результати навчання:

ПРН 1: Знати на рівні новітніх досягнень концепції розвитку освіти і педагогіки, методологію відповідних досліджень;

ПРН 2: Використовувати сучасні цифрові технології і ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій діяльності;

ПРН 3: Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію;

ПРН 4: Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення результатів освітньої, професійної діяльності, презентації наукових досліджень та інноваційних проєктів.

ПРН 5: Організувати освітній процес на основі студентоцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти

ПРН 6: Розробляти та реалізовувати інноваційні й дослідницькі проекти у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм

ПРН 7: Створювати відкрите освітньо-наукове середовище, сприятливе для здобувачів освіти та спрямоване на забезпечення результатів навчання

ПРН 8: Розробляти і викладати освітні курси в закладах вищої освіти, використовуючи методики, інструменти і технології, необхідні для досягнення поставлених цілей

ПРН 9: Здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх/педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність

ПРН 10: Приймати ефективні, відповідальні рішення з питань управління в сфері освіти/педагогіки, зокрема у нових або незнайомих середовищах, за наявності багатьох критеріїв та неповної або обмеженої інформації

ПРН 11: Здійснювати консультативну діяльність у сфері освітніх, педагогічних наук

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни «Клінічна медицина навколишнього середовища» забезпечує набуття студентами наступних **соціальних навичок (Soft skills):**

- комунікативність (реалізується через: метод роботи в парах та групах, мозковий штурм, метод самопрезентації),
- робота в команді (реалізується через: метод проектів, ажурна плитка),
- конфлікт-менеджмент (реалізується через: метод драматизації, ігрові методи),
- тайм-менеджмент (реалізується через: метод проектів, робота в групах, тренінги),
- лідерські навички (реалізується через: робота в групах, метод проектів, метод самопрезентації),
- спортивний розвиток та ефективний відпочинок (реалізується через: різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя),
- емпатію (реалізується через: поважне ставлення до думки та етичних міркувань, вигляду та поведінки інших людей),
- стресостійкість (реалізується через: роботу у групі з представниками інших професійних груп різного рівня та віку в непередбачених обставинах та ситуаціях).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Напрямок підготовки 01 «Освіта/Педагогіка» (шифр і назва)	Нормативна
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»	Рік підготовки:
		1-й
		Семестр
		2-й
Годин для заочної форми навчання: аудиторних – 10, самостійної роботи студента – 80	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Магістр освітніх, педагогічних наук	Лекції
		2 год.
		Практичні, семінарські
		8 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		80 год.
Індивідуальні завдання:		
-		
		Вид контролю: залік

2. 1. Опис дисципліни

2.1.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1.	Сучасні соціальні та екологічні системи. Фактори ризику і безпека життєдіяльності. Надзвичайні ситуації в соціальних та екологічних системах.	1	Аудиторна/дистанційна
2.	Система цивільного захисту населення. Система охорони праці. Програми забезпечення фахової дієздатності. Суб'єктивні та об'єктивні показники самоконтролю в програмах забезпечення фахової дієздатності.	1	Аудиторна/дистанційна
	Всього:	2	

2.2.2 Семінарські заняття. Не передбачено навчальним планом.

2.2.3 Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Сучасні соціальні та екологічні системи. Фактори ризику і безпека життєдіяльності в соціальних та екологічних системах. Управління ризиком в соціальних та екологічних системах. Надзвичайні ситуації в соціальних та екологічних системах.	2	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
2.	Система цивільного захисту населення. Законодавчі та нормативні акти системи цивільного захисту населення. Система заходів запобігання та реагування на надзвичайні ситуації.	2	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
3.	Небезпеки зовнішнього та внутрішнього середовища організації (підприємства, установи). Система охорони праці. Законодавчі та нормативні акти системи управління охороною праці.	2	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
4.	Ергономіка праці. Організація безпечної та ефективної праці.	1	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
5.	Програми забезпечення фахової дієздатності. Методики самоконтролю в професійній діяльності. Суб'єктивні та об'єктивні показники самоконтролю в програмах забезпечення фахової дієздатності. Методики психофізичного тренінгу.	1	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати, залік.
	Всього:	8		

2.2.4. Лабораторні заняття. Не передбачено навчальним планом.

2.2.5. Самостійна роботи. Завдання для самостійної роботи передбачають підготовку до практичних занять, опрацювання матеріалу за опорним конспектом, роботу з допоміжною літературою, пошукову та аналітичну роботу.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1.	Сучасні соціальні та екологічні системи. Фактори ризику і безпека життєдіяльності в соціальних та екологічних системах.	8	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
2.	Управління ризиком в соціальних та екологічних системах.	6	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
3.	Надзвичайні ситуації в соціальних та екологічних системах.	6	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
4.	Система цивільного захисту населення. Законодавчі та нормативні акти системи цивільного захисту населення.	8	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
5.	Система заходів запобігання та реагування на надзвичайні ситуації.	6	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів і ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
6.	Небезпеки зовнішнього та внутрішнього середовища	6	Розповідь-пояснення,	Усне опитування,

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
	організації (підприємства, установи).		дискусія, моделювання процесів ситуацій	тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
7.	Система охорони праці.	6	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
8.	Законодавчі та нормативні акти системи управління охороною праці.	6	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
9.	Організація безпечної та ефективної праці.	6	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
10.	Ергономіка праці.	6	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
11.	Програми забезпечення фахової дієздатності. Методики самоконтролю в професійній діяльності.	8	Розповідь-пояснення, дискусія, моделювання процесів ситуацій	Усне опитування, тестовий контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
12.	Суб'єктивні та об'єктивні показники самоконтролю в програмах	8	Розповідь-пояснення, дискусія,	Усне опитування, тестовий

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
	забезпечення фахової дієздатності. Методики психофізичного тренінгу.		моделювання процесів і ситуацій	контроль, доповідь, виступ на задану тему, реферати.
	Всього:	80		

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ»

Знання здобувачів оцінюються з усіх видів навчальних занять за такими критеріями:

1) **«відмінно»** – відповідає високому (творчому) рівню компетентності:
 - здобувач виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили;

2) **«добре»** – отримує здобувач за двома рівнями оцінювання залежно від набраної кількості балів та відповідає достатньому (конструктивно-варіативному) рівню компетентності:

- здобувач вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- здобувач вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

3) **«задовільно»** – отримує Студент за двома рівнями оцінювання залежно від набраної кількості балів та відповідає середньому (репродуктивному) рівню компетентності:

- здобувач відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні

4) **«незадовільно»** – відповідає низькому (рецептивно-продуктивному) рівню компетентності:

- здобувач не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та

рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 200 балів, мінімальна – 120 балів.

Поточна навчальна діяльність студентів (далі – ПНД) контролюється викладачем академічної групи, після засвоєння студентами кожної теми дисципліни та виставляються оцінки з використанням 4-бальної (національної) системи. За підсумками семестру середню оцінку (з точністю до сотих) за ПНД викладач автоматично одержує за допомогою електронного журналу системи АСУ.

Для дисципліни, вивчення якої завершується у поточному семестрі та формою її контролю є залік, середній бал за ПНД викладачем кафедри переводиться у 200-бальну шкалу.

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для дисциплін, які закінчуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135
4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134
4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128
4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122
4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	Менше 3	Недостатньо
4.5-4,51	180	3.72-3,73	149		
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148		
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147		
4.42-4,44	177	3.65-3,66	146		
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145		
4.37-4,39	175	3.6-3,61	144		
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143		
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142		

4.3-4,31	172	3.52-3,54	141
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139

Система оцінювання та вимоги.

При вивченні дисципліни застосовується поточний та підсумковий семестровий контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування, тестування, бесіди студентів із заздалегідь визначених питань, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях.

Задля оцінювання самостійної роботи здобувачів освіти пропонується альтернативний варіант (*за вибором*): традиційні види завдань: написання контрольної роботи, реферату або творчі види: підготовка мультимедійної презентації, опрацювання навчальної літератури (складання анотації, рецензування, цитування, тези першоджерел, доповнення лекцій).

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. Він проводиться в усній. Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни. Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни є залік.

1.2 Питання до заліку:

1. Людське суспільство та середовище його існування. Соціум як стійка соціальна спільнота, що характеризується єдністю умов життєдіяльності населення. Умови існування людини в сучасному соціумі.
2. Довкілля як сукупність умов проживання людини. Абіотичні умови проживання — абіотичне середовище біосфери. Біотичне середовище і біотичні умови для забезпечення життєдіяльності людини.
3. Роль суспільства в забезпеченні потреб та інтересів людей. Природа та соціальне буття людини. Сучасна специфіка взаємодії суспільства і природи.
4. Соціальна система як складно організоване впорядковане ціле, що охоплює окремих індивідів і соціальні спільноти в процесі спільної діяльності. Соціоеко система як саморегульована система з динамічною рівновагою.
5. Закономірності розвитку і функціонування соціальних систем. Соціальний та екологічний аспекти науково-технічної революції.
6. Соціально-екологічна політика держави. Проблеми оптимізації та гармонізації системи “суспільство — природа”. Моделювання та прогнозування впливу соціально-екологічних процесів на діяльність в соціумі.
7. Людина як об'єкт техногенного середовища. Діяльність людини як джерело небезпек. Сучасне техногенне та соціальне середовище як похідна діяльності людини.

8. Безпека та небезпека життя та діяльності в соціумі. Людина як суб'єкт системи управління безпекою життя та діяльності.
9. Визначення та формалізація терміна "ризик". Загальна характеристика ризику. Природний екологічний ризик. Техногенний екологічний ризик.
10. Чинники ризиків екологічної небезпеки. Соціальний, медичний та екологічний аспект ризику в соціумі. Моделювання і прогнозування небезпечних ситуацій.
11. Антропогенний вплив на природне середовище. Суперечності, що визначають екологічний ризик в ХХІ столітті.
12. Глобальні екологічні проблеми. Стійкий екологічно безпечний розвиток суспільства.
13. Екологічне законодавство. Національна безпека України.
14. Імовірність виникнення негативного впливу чинників природного чи техногенного походження як фактор ризику. Небезпеки та усвідомлена можливість існування ризику.
15. Оцінювання ризику екологічної небезпеки за літогеохімічними, гідрогеологічними та інженерно-геодинамічними складовими.
16. Класифікація ризиків. Компоненти, що характеризують ризик. Окремі види ризиків: індивідуальний, колективний, прийнятний, мотивований (обґрунтований) та немотивований (необґрунтований) та характеристика управління ними.
17. Коефіцієнт індивідуального ризику. Загальні розрахунки ризику. Визначення прийняттого ризику. Збитки та їх аналіз.
18. Принцип Алара. Метод дерева відмов та його застосування. Можливості управління ризиком. Загальна схема управління ризиками.
19. Розвиток цивілізації та управління ризиком. Оцінка ризику впливу антропогенних чинників на безпеку і здоров'я людини.
20. Управління ризиком як група рішень, що спрямовані на зменшення, мінімізацію та оптимізацію ризику. Проблеми і завдання ризик-орієнтованого підходу. Аналіз ризику — найважливіша складова управління безпекою. Екологічна безпека та нормування.
21. Надзвичайні ситуації, їх визначення та ознаки. Класифікація надзвичайних ситуацій. Чинники надзвичайних ситуацій. Порогове значення класифікаційної ознаки надзвичайної ситуації.
22. Джерело надзвичайної ситуації. Рівні надзвичайних ситуацій. Загальні та класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій. Надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціально-політичного та воєнного, економічного, соціального, інформаційного, змішаного та іншого характеру.
23. Загальні причини виникнення, вид прояву, сфера, наслідки, терміни та масштаби прояву надзвичайних ситуацій.
24. Захист населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій. Загальні положення та основні принципи захисту населення і територій. Основні напрями, мета та завдання захисту населення і територій.
25. Цивільна оборона: мета, завдання, особливості функціонування.

26. Організація та контроль діяльності цивільної оборони. Основні заходи захисту населення і територій. Оповіщення та інформування. Спостереження і контроль.
27. Укриття у захисних спорудах.
28. Евакуаційні заходи. Евакуація населення: мета, способи, організація, матеріально-технічне забезпечення. Обов'язки громадян при підготовці до евакуації та під час її проведення. Індивідуальні засоби захисту.
29. Інженерний, біологічний, медичний, радіаційний і хімічний захист. Режим функціонування систем захисту населення і територій. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів захисту населення і територій.
30. Дія населення в надзвичайних ситуаціях.
31. Конституція України – провідник і гарант встановлення безпеки на державному рівні.
32. Закон України “Про національну безпеку України”.
33. Закон України “Про цивільну оборону України”.
34. Кодекси і закони України, що встановлюють право громадян на надання їм допомоги і захисту в будь-яких умовах їх перебування, праці та існування.
35. Міжгалузеві і галузеві правила і норми та системи стандартів щодо нормативного регулювання безпеки життєдіяльності.
36. Цивільна оборона об'єкта: мета і завдання; організація; нормативно-правове, фінансове і матеріальне забезпечення.
37. Підготовка об'єкта до цивільної оборони: планування, організація, навчання персоналу, контроль.
38. Поняття про «стійкість об'єкту» в умовах надзвичайних ситуацій. Планування системи заходів щодо запобігання виникнення надзвичайних ситуацій. Заходи щодо підвищення стійкості роботи промислових об'єктів у надзвичайній ситуації: такі, що проводяться постійно; за сигналами оповіщення; під час раптової надзвичайної ситуації.
39. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, її основні етапи. Рятувальні та відновлювальні роботи. Призначення і сутність рятувальних та невідкладних робіт. Загальна структура рятувальних та невідкладних робіт.
40. Планування і проведення робіт з остаточної ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Остаточна ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій. Сили та кошти, що залучаються до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Основи безпеки під час робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.
41. Поняття середовища організації. Ресурси, умови та фактори організації. Аналіз стану макро- та мікросередовища організації.
42. Зовнішнє оточення організації, середовище прямого і непрямого впливу. Чинники зовнішнього середовища: політичні, соціокультурні, науково-технічні та екологічні.
43. Внутрішнє середовище організації. Внутрішні складові організації та їх взаємозв'язок. Фактори внутрішнього середовища.
44. Класифікація неконтрольованих факторів. Аналіз загроз та можливостей зовнішнього та внутрішнього середовища. Ризик у діяльності підприємства, організації, установи.

45. Основні етапи розвитку системи охорони праці. Охорона праці як система соціально-економічних, технічних, гігієнічних та організаційних заходів.
46. Стан охорони праці в Україні. Основи державної політики в галузі охорони праці. Система управління охороною праці в умовах євроінтеграційних процесів.
47. Вимоги міжнародних стандартів до управління охороною праці. Сучасні підходи до управління охороною праці.
48. Державне управління охороною праці: структура, комплексний підхід, організація та функціонування на регіональному рівні.
49. Система управління охороною праці й ризиком на підприємстві.
50. Служба охорони праці. Загальні функції управління охороною праці.
51. Прогнозування і планування роботи з охорони праці.
52. Навчання працівників з охорони праці. Інструктаж. Стажування (дублювання).
53. Допуск працівників до роботи. Забезпечення ефективності навчання з питань охорони праці.
54. Травматизм та професійні захворювання. Заходи щодо їх запобігання.
55. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.
56. Оцінювання стану охорони праці, пільги і компенсації за несприятливі умови праці. Соціальні та економічні питання охорони праці.
57. Міжнародне законодавство з охорони праці. Законодавство про працю.
58. Державне соціальне страхування.
59. Державні нормативні акти з охорони праці. Державний нагляд, відомчий, громадський та регіональний контроль за охороною праці.
60. Колективний і трудовий договір і охорона праці.
61. Охорона праці жінок, неповнолітніх та інвалідів.
62. Нормативно-правові акти з охорони праці: державні, державні міжгалузеві, державні галузеві, відомчі, державні стандарти Системи стандартів безпеки праці.
63. Праця та її фізіолого-психологічні особливості. Значення адаптації в трудовому процесі.
64. небезпечні психофізіологічні та шкідливі виробничі чинники.
65. Психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці.
66. Гігієна праці та виробнича санітарія.
67. Фактори санітарно-гігієнічних умов праці.
68. Повітря робочої зони. Шкідливі речовини в повітрі робочої зони, їх визначення та нормування.
69. Освітлення виробничих процесів. Види освітлення. Значення світла для працездатності та здоров'я людини.
70. Гігієнічне нормування та захист від шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку.
71. Норми радіаційної безпеки.
72. Дія електромагнітного випромінювання на організм людини та його нормування.
73. Випромінювання оптичного діапазону.

74. Норми щодо санітарно-побутових приміщень залежно від групи виробничих процесів.
75. Охорона праці користувачів персональних комп'ютерів.
76. Безпека процесів праці. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів.
77. Електробезпека.
78. Пожежна безпека.
79. Безпека систем, що працюють під тиском.
80. Показники пожежовибухонебезпеки речовин та матеріалів. Система попередження пожеж.
81. Впровадження, функціонування та вдосконалення системи управління охороною праці для організації ефективної та безпечної праці.
82. Ергономічні основи безпеки праці. Ергономіка як важливий чинник покращення умов праці.
83. Робоче місце. Класифікація типів робочих місць за різними ознаками. Сучасна модель робочого місця.
84. Вимоги до організації робочих місць: інформаційні, економічні, технічні, організаційні, гігієнічні, естетичні та ергономічні.
85. Вимоги та оцінювання ергономічності робочих місць, виробничого середовища, обладнання та інформаційного забезпечення діяльності.
86. Естетичні основи безпеки праці. Параметри естетичного клімату. Роль кольору у виробничому середовищі.
87. Режим праці та відпочинку як основний засіб підтримання оптимальної працездатності працівника. Режим праці та відпочинку протягом робочої зміни, тижня, року. Визначення часу на відпочинок на основі фізіологічних характеристик.
88. Ефективність і структура відпочинку.
89. Основні напрями наукової організації праці в апараті управління.
90. Поняття про самопізнання і самореалізацію педагога вищої школи.
91. Професіограма особистості педагога вищої школи. Самоактуалізація особистості, її соціальна активність, особистісний розвиток.
92. Самопізнання. Самооцінка. Планування кар'єри і ділового успіху.
93. Поняття про психічне та фізичне здоров'я у професійній діяльності.
94. Психофізіологічний стан педагога вищої школи і способи його регуляції.
95. Психофізична напруженість.
96. Кризи і шляхи їх подолання. Працездатність педагога вищої школи та вимоги до її підтримки.
97. Шляхи і етапи підвищення працездатності педагога вищої школи.
98. Поняття про імідж. Механізм створення іміджу. Групи особистісних якостей іміджу педагога вищої школи. Критерії поведінки педагога вищої школи.
99. Роль іміджу в комунікації. Стиль одягу. Вплив іміджу педагога вищої школи на імідж вищого навчального закладу.
100. Здоровий спосіб життя педагога вищої школи як складова ефективності самоконтролю в професійній діяльності.
101. Структура особистості. Індивід, особистість, індивідуальність.

102. Формування особистості в результаті активної взаємодії індивіда з об'єктивною реальністю.
103. Діяльність і поведінка.
104. Індивідуальний досвід: знання, уміння, навички, вчинки, поведінка.
105. Психофізичні пізнавальні процеси в забезпеченні фахової дієздатності: відчуття, сприймання, уява, пам'ять, увага, мислення.
106. Емоції і воля.
107. Вікові та статеві психофізичні особливості особистості та вимоги щодо роботи з людьми.
108. Вплив емоцій та фізичного перенавантаження на ефективність педагогічної діяльності.
109. Особистісна тривожність і емоційна стійкість педагога вищої школи.
110. Стресостійкість: методики оцінювання.
111. Діагностика психічного стану особистості за невербальною поведінкою і зовнішнім виглядом (візуальна психодіагностика).
112. Поняття про саморегуляцію, її види. Психотехніки і прийоми саморегуляції.
113. Аутогенне тренування. Акмеологічний тренінг.

3.3. Контрольні питання та завдання до самостійної роботи:

1. Людське суспільство та середовище його існування. Соціум як стійка соціальна спільнота, що характеризується єдністю умов життєдіяльності населення. Умови існування людини в сучасному соціумі.
2. Соціальна система як складно організоване впорядковане ціле, що охоплює окремих індивідів і соціальні спільноти в процесі спільної діяльності. Соціоєко система як саморегульована система з динамічною рівновагою.
3. Закономірності розвитку і функціонування соціальних систем. Соціальний та екологічний аспекти науково-технічної революції.
4. Соціально-екологічна політика держави. Проблеми оптимізації та гармонізації системи "суспільство — природа". Моделювання та прогнозування впливу соціально-екологічних процесів на діяльність в соціумі.
5. Людина як об'єкт техногенного середовища. Діяльність людини як джерело небезпек. Сучасне техногенне та соціальне середовище як похідна діяльності людини.
6. Безпека та небезпека життя та діяльності в соціумі. Людина як суб'єкт системи управління безпекою життя та діяльності.
7. Визначення та формалізація терміна "ризик". Загальна характеристика ризику. Природний екологічний ризик. Техногенний екологічний ризик.
8. Чинники ризиків екологічної небезпеки. Соціальний, медичний та екологічний аспект ризику в соціумі. Моделювання і прогнозування небезпечних ситуацій.
9. Глобальні екологічні проблеми. Стійкий екологічно безпечний розвиток суспільства.
10. Екологічне законодавство. Національна безпека України.

11. Оцінювання ризику екологічної небезпеки за літогеохімічними, гідрогеологічними та інженерно-геодинамічними складовими.
12. Класифікація ризиків. Компоненти, що характеризують ризик. Окремі види ризиків: індивідуальний, колективний, прийнятний, мотивований (обґрунтований) та немотивований (необґрунтований) та характеристика управління ними.
13. Принцип Алара. Метод дерева відмов та його застосування. Можливості управління ризиком. Загальна схема управління ризиками.
14. Розвиток цивілізації та управління ризиком. Оцінка ризику впливу антропогенних чинників на безпеку і здоров'я людини.
15. Управління ризиком як група рішень, що спрямовані на зменшення, мінімізацію та оптимізацію ризику. Проблеми і завдання ризик-орієнтованого підходу. Аналіз ризику — найважливіша складова управління безпекою. Екологічна безпека та нормування.
16. Надзвичайні ситуації, їх визначення та ознаки. Класифікація надзвичайних ситуацій. Чинники надзвичайних ситуацій. Порогове значення класифікаційної ознаки надзвичайної ситуації.
17. Джерело надзвичайної ситуації. Рівні надзвичайних ситуацій. Загальні та класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій. Надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціально-політичного та воєнного, економічного, соціального, інформаційного, змішаного та іншого характеру.
18. Загальні причини виникнення, вид прояву, сфера, наслідки, терміни та масштаби прояву надзвичайних ситуацій.
19. Захист населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій. Загальні положення та основні принципи захисту населення і територій. Основні напрями, мета та завдання захисту населення і територій.
20. Цивільна оборона: мета, завдання, особливості функціонування.
21. Організація та контроль діяльності цивільної оборони. Основні заходи захисту населення і територій. Оповіщення та інформування. Спостереження і контроль.
22. Укриття у захисних спорудах.
23. Евакуаційні заходи. Евакуація населення: мета, способи, організація, матеріально-технічне забезпечення. Обов'язки громадян при підготовці до евакуації та під час її проведення. Індивідуальні засоби захисту.
24. Інженерний, біологічний, медичний, радіаційний і хімічний захист. Режим функціонування систем захисту населення і територій. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів захисту населення і територій.
25. Дія населення в надзвичайних ситуаціях.
26. Конституція України – провідник і гарант встановлення безпеки на державному рівні.
27. Закон України “Про національну безпеку України”.
28. Закон України “Про цивільну оборону України”.
29. Кодекси і закони України, що встановлюють право громадян на надання їм допомоги і захисту в будь-яких умовах їх перебування, праці та існування.

30. Міжгалузеві і галузеві правила і норми та системи стандартів щодо нормативного регулювання безпеки життєдіяльності.
31. Цивільна оборона об'єкта: мета і завдання; організація; нормативно-правове, фінансове і матеріальне забезпечення.
32. Підготовка об'єкта до цивільної оборони: планування, організація, навчання персоналу, контроль.
33. Поняття про «стійкість об'єкту» в умовах надзвичайних ситуацій. Планування системи заходів щодо запобігання виникнення надзвичайних ситуацій. Заходи щодо підвищення стійкості роботи промислових об'єктів у надзвичайній ситуації: такі, що проводяться постійно; за сигналами оповіщення; під час раптової надзвичайної ситуації.
34. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, її основні етапи. Рятувальні та відновлювальні роботи. Призначення і сутність рятувальних та невідкладних робіт. Загальна структура рятувальних та невідкладних робіт.
35. Планування і проведення робіт з остаточної ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Остаточна ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій. Сили та кошти, що залучаються до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Основи безпеки під час робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.
36. Поняття середовища організації. Ресурси, умови та фактори організації. Аналіз стану макро- та мікросередовища організації.
37. Зовнішнє оточення організації, середовище прямого і непрямого впливу. Чинники зовнішнього середовища: політичні, соціокультурні, науково-технічні та екологічні.
38. Внутрішнє середовище організації. Внутрішні складові організації та їх взаємозв'язок. Фактори внутрішнього середовища.
39. Класифікація неконтрольованих факторів. Аналіз загроз та можливостей зовнішнього та внутрішнього середовища. Ризик у діяльності підприємства, організації, установи.
40. Основні етапи розвитку системи охорони праці. Охорона праці як система соціально-економічних, технічних, гігієнічних та організаційних заходів.
41. Стан охорони праці в Україні. Основи державної політики в галузі охорони праці. Система управління охороною праці в умовах євроінтеграційних процесів.
42. Вимоги міжнародних стандартів до управління охороною праці. Сучасні підходи до управління охороною праці.
43. Навчання працівників з охорони праці. Інструктаж. Стажування (дублювання).
44. Допуск працівників до роботи. Забезпечення ефективності навчання з питань охорони праці.
45. Оцінювання стану охорони праці, пільги і компенсації за несприятливі умови праці. Соціальні та економічні питання охорони праці.
46. Міжнародне законодавство з охорони праці. Законодавство про працю.
47. Державне соціальне страхування.

48. Державні нормативні акти з охорони праці. Державний нагляд, відомчий, громадський та регіональний контроль за охороною праці.
49. Нормативно-правові акти з охорони праці: державні, державні міжгалузеві, державні галузеві, відомчі, державні стандарти Системи стандартів безпеки праці.
50. Праця та її фізіолого-психологічні особливості. Значення адаптації в трудовому процесі.
51. Небезпечні психофізіологічні та шкідливі виробничі чинники.
52. Психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці.
53. Гігієна праці та виробнича санітарія.
54. Вимоги та оцінювання ергономічності робочих місць, виробничого середовища, обладнання та інформаційного забезпечення діяльності.
55. Естетичні основи безпеки праці. Параметри естетичного клімату. Роль кольору у виробничому середовищі.
56. Режим праці та відпочинку як основний засіб підтримання оптимальної працездатності працівника. Режим праці та відпочинку протягом робочої зміни, тижня, року. Визначення часу на відпочинок на основі фізіологічних характеристик.
57. Ефективність і структура відпочинку.
58. Основні напрями наукової організації праці в апараті управління.
59. Поняття про самопізнання і самореалізацію педагога вищої школи.
60. Професіограма особистості педагога вищої школи. Самоактуалізація особистості, її соціальна активність, особистісний розвиток.
61. Самопізнання. Самооцінка. Планування кар'єри і ділового успіху.
62. Поняття про психічне та фізичне здоров'я у професійній діяльності.
63. Психофізіологічний стан педагога вищої школи і способи його регуляції.
64. Психофізична напруженість.
65. Кризи і шляхи їх подолання. Працездатність педагога вищої школи та вимоги до її підтримки.
66. Шляхи і етапи підвищення працездатності педагога вищої школи.
67. Поняття про імідж. Механізм створення іміджу. Групи особистісних якостей іміджу педагога вищої школи. Критерії поведінки педагога вищої школи.
68. Роль іміджу в комунікації. Стиль одягу. Вплив іміджу педагога вищої школи на імідж вищого навчального закладу.
69. Здоровий спосіб життя педагога вищої школи як складова ефективності самоконтролю в професійній діяльності.
70. Структура особистості. Індивід, особистість, індивідуальність.
71. Формування особистості в результаті активної взаємодії індивіда з об'єктивною реальністю.
72. Діяльність і поведінка.
73. Індивідуальний досвід: знання, уміння, навички, вчинки, поведінка.
74. Психофізичні пізнавальні процеси в забезпеченні фахової дієздатності: відчуття, сприймання, уява, пам'ять, увага, мислення.
75. Емоції і воля.

76. Вікові та статеві психофізичні особливості особистості та вимоги щодо роботи з людьми.
77. Вплив емоцій та фізичного перенавантаження на ефективність педагогічної діяльності.
78. Особистісна тривожність і емоційна стійкість педагога вищої школи.
79. Стресостійкість: методики оцінювання.
80. Діагностика психічного стану особистості за невербальною поведінкою і зовнішнім виглядом (візуальна психодіагностика).
81. Поняття про саморегуляцію, її види. Психотехніки і прийоми саморегуляції.
82. Аутогенне тренування. Акмеологічний тренінг.

3.4. Індивідуальні завдання.

Оцінювання індивідуальних завдань здобувача здійснюється за виконання завдань викладача:

- доповідь реферату на практичному занятті 0 – 2 бали;
- доповідь з презентацією на практичному занятті 0 – 3 бали,

3.5. Інші заохочення.

- доповідь на науково-практичних конференціях кафедри, університету, написання тез, статей 0 – 5 балів;
- участь у науково-практичній конференції – 5 – 10 балів

3.6. Правила оскарження оцінки.

Оцінка з дисципліни може бути оскаржена на підставі вимог «Положення про організацію освітнього процесу у ХНМУ» № 370 від 27.08.2019 р. із доповненням згідно з наказу № 114 від 20.05.2020р.

2. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ.

Вимоги дисципліни. Щоб успішно пройти відповідний курс необхідно регулярно відвідувати лекції та практичні заняття строго в медичній формі; мати теоретичну підготовку до практичних занять згідно тематики; не спізнюватися і не пропускати заняття; виконувати всі необхідні завдання і працювати кожного заняття; вміти працювати з партнером або в складі групи; звертатися до кураторів курсу з різних питань за тематикою занять і отримувати її, коли Ви її потребуєте.

Відвідування занять та поведінка.

Студенти можуть обговорювати різні завдання, але їх виконання – строго індивідуально. Не допускаються списування, використання різного роду програмних засобів, підказки. Не допускаються запізнення студентів на практичні заняття та присутність без медичної форми.

Заохочується участь студентів у проведенні наукових досліджень та конференціях за даною тематикою.

Усі студенти ХНМУ захищені Положенням про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у Харківському національному медичному університеті, розроблено з метою визначення дієвого механізму врегулювання конфліктних ситуацій, пов'язаних із дискримінацією та сексуальними домаганнями. Дане Положення розроблено на підставі таких нормативно-правових актів України:

Конституція України; Закону України «Про освіту»; Закону України «Про вищу освіту»; Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Загальна рекомендація № 25 до параграфу 1 статті 4 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Зауваження загального порядку № 16 (2005) «Рівне для чоловіків та жінок право користування економічними, соціальними і культурними правами» (стаття 3 Міжнародного пакту економічних, соціальних і культурних прав; Комітет з економічних, соціальних та культурних прав ООН); Рекомендації щодо виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру та виховання в дусі поваги до прав людини і основних свобод (ЮНЕСКО); Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Харківський національний медичний університет забезпечує навчання та роботу, що є вільними від дискримінації, сексуальних домагань, залякувань чи експлуатації. Університет визнає важливість конфіденційності. Всі особи, відповідальні за здійснення цієї політики (співробітники/-ці деканатів, факультетів, інститутів та Центру гендерної освіти, члени студентського самоврядування та етичного комітету, проректор з науково-педагогічної роботи), дотримуються конфіденційності щодо осіб, які повідомляють або яких звинувачують у дискримінації або сексуальних домаганнях (за виключенням ситуацій, коли законодавство вимагає розголошення інформації та/або коли розкриття обставин Університетом необхідне для захисту безпеки інших).

ХНМУ створює простір рівних можливостей, вільний від дискримінації будь-якого національного, расового чи етнічного походження, статі, віку, інвалідності, релігії, сексуальної орієнтації, гендерної приналежності, або сімейного стану. Всі права, привілеї, програми та види діяльності, що надаються студентам/-кам або співробітникам/-цям університету, розповсюджуються на всіх без винятку за умови належної кваліфікації. Антидискримінаційна політика та політика протидії сексуальним домаганням ХНМУ підтверджується Кодексом корпоративної етики та Статутом ХНМУ.

Очікується, що студенти відвідуватимуть всі лекційні та практичні заняття. Якщо вони пропустили заняття, необхідно відпрацювати його (згідно графіку на інформаційному стенді кафедри)

Письмові та домашні завдання треба виконувати повністю та вчасно, якщо у студентів/-ок виникають запитання, можна звернутися до викладача особисто або за електронною поштою, яку викладач/-ка надасть на першому практичному занятті.

Поведінка в аудиторії:

Під час лекційного заняття студентам та студенткам рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Ставити питання до лектора/-ки – це абсолютно нормально.

Практичні заняття

Активна участь під час обговорення в аудиторії, студенти/-ки мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. Під час дискусії важливі:

- повага до колег,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливність та неупередженість,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,
- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від студентів/-ок очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з предметного профілю.

Студентству важливо дотримуватися правил належної поведінки в університеті. Ці правила є загальними для всіх, вони стосуються також і всього професорсько-викладацького складу та співробітників/-ць, і принципово не відрізняються від загальноприйнятих норм.

Під час занять дозволяється:

- залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача;
- пити воду;
- фотографувати слайди презентацій;
- брати активну участь у ході заняття
- заборонено:
- їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);
- палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби;
- нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу;
- грати в азартні ігри;
- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території);
- галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять.

Використання електронних гаджетів. Застосовувати електронні гаджети для гри, листування у соціальних мережах (за виключенням перерви), гучних розмов тощо. Не допускаються користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими електронними гаджетами під час заняття з метою, не пов'язаною з навчальним процесом.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами.

Студенти з особливими потребами можуть зустрічатися з викладачем або попередити його до початку занять, на прохання студента це може зробити

староста групи. Якщо у Вас виникнуть будь-які питання, будь ласка, контактуйте з викладачем.

Рекомендації щодо успішного складання дисципліни. Заохочення та стягнення

У разі бажання студентів щодо поглибленого вивчення дисципліни надається можливість підготовки науково-дослідної роботи відповідно з тематики курсу яка оцінюється шляхом додавання від 3-10 балів до загального балу з дисципліни. Задля оцінювання самостійної роботи здобувачів освіти пропонується альтернативний варіант (*за вибором*): традиційні види завдань: написання контрольної роботи, реферату або творчі види: підготовка мультимедійної презентації, опрацювання навчальної літератури (складання анотації, рецензування, цитування, тези першоджерел, доповнення лекцій).

Заохочення та стягнення. За участь у науково-дослідних студентських конференціях, у наукових дослідженнях, у опитуваннях студент може отримувати додаткові бали 1 – 10.

Техніка безпеки

На першому занятті з курсу буде роз`яснено основні принципи охорони праці шляхом проведення відповідного інструктажу. Очікується, що кожен та кожна повинні знати, де найближчий до аудиторії евакуаційний вихід, де знаходиться вогнегасник, як їм користуватися тощо.

Порядок інформування про зміни у силабусі та ін.

У разі внесення змін у силабусі нова редакція документу буде надана гаранту ОПШ.

Ліквідація академічної заборгованості здійснюється шляхом самостійного опрацювання теоретичного матеріалу, із подальшим усним опитуванням, тестуванням та обговоренням теми пропущеного заняття із викладачем. У разі достатнього рівня знань з відповідної тематики академічна заборгованість вважається ліквідованою. Безоплатне відпрацювання здійснюється протягом 30 днів з моменту пропущеного заняття (без надання дозволу з деканату), якщо термін з моменту пропущеного заняття перевищує 30 днів відпрацювання здійснюється тільки у разі надання дозволу на ліквідацію академічної заборгованості із деканату із урахуванням наявності дисципліни у переліку дисциплін, відпрацювання пропущених занять з яких здійснюється на платній основі.

3. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Політика щодо академічної доброчесності . Кафедра гігієни та екології № 2 підтримує нульову толерантність до плагіату. Від студентів та студенток очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

4. Рекомендована література

Базова

1. Амджадін Л. Соціальна складова сучасної екологічної політики: екологічно відповідальний бізнес // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 1. – С.63–72.
2. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: Навч. та науково-практич. посіб. – К.: Знання-Прес, 2002. – 332 с.
3. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб./За ред. Я. Бедрія. – Львів: Афіша, 2000. – 275 с.
4. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб./Ред. В. Г. Цапко – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 397 с.
5. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб./ Ю. С. Скобло, Т. Б. Соколовська, Д. І. Мазоренко та ін. – К.: Кондор, 2003. – 424 с.
6. Безпека праці: ергономічні та естетичні основи: Навч. посіб./ С. О. Апостолук, В. С. Джигирей, А. С. Апостолук та ін. – К.: Знання, 2006. – 215 с.
7. Бегун В. В. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посіб./ В. В. Бегун, І. М. Науменко. – К., 2004.– 328 с.
8. Білявський Г. О. Основи екології: теорія та практика: Навч. посіб./ Г. О. Білявський, Л. І. Бутченко. – К.: Лібра, 2006. – 368 с.
9. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку: Монографія. – Тернопіль: Гал-Друк, 2001. – 600 с.
10. Гайченко В. А. Основи безпеки життєдіяльності людини: Навч. посіб./ В. А. Гайченко, Г. М. Коваль, Є. П. Буравльов. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К.: МАУП, 2006. – 440 с.
11. Гандзюк М. П. Основи охорони праці: Підручник/ М. П. Гандзюк, Є. П. Желібо, М. О. Халімовський. – 3-тє вид.– К.: Каравела, 2006. – 392 с.
12. Геврик Є. О. Техніка безпеки: Навч. посіб./ О. Є. Геврик, Г. В. Сомар, Н. П. Пешко. – К.: Зовн. торг.; Ельга, 2006. – 316 с.
13. Геврик Є. Безпека життєдіяльності.– К.: Ельга-Н, КНТ, 2007.– 384 с.
14. Геврик Є. О. Гігієна праці на виробництві: Навч. посіб./ Є. О. Геврик, Н. П. Пешко. – К.: Ельга; Ніка-центр, 2004. – 280 с.
15. Гогіташвілі Г. Г. Системи управління охороною праці: Навч. посіб. – Львів: Афіша, 2002. – 320 с.
16. Грищук М. В. Основи охорони праці: Підручник. – К.: Кондор, 2007. – 240 с.
17. Дробноход М. Екологічний імператив та його виміри/ М. Дробноход, Ф. Вольвач // Освіта і управління. – 2004. – Т. 7. – № 2. – С.47–59.
18. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За ред. Ю. С. Шемшученко – К.: Юрид. думка, 2005. – 848 с.
19. Екологічне право України: Підручник / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, В. К. Попов; За ред. Гетьман А. П. – Х.: Право, 2006. – 382 с.
20. Екологічне управління: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
21. Екологічний менеджмент: Навч. посіб./ За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюка – К.: Знання, 2006. – 366 с.

22. Жариков Е. С. Психология управления: Книга для руководителя и менеджера по персоналу. – М.: МЦФЭР, 2002. – 512 с.
23. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності: Підручник / Є. П. Желібо, В. В. Зацарний. – К.: Каравела, 2006. – 288 с.
24. Законодавство України про екологію / О. А. Роїна – 3-тє вид., переробл. і допов. – К.: КНТ, 2007. – 472 с.
25. Запольський А. К. Основи екології: Підручн. / А. К. Запольський, А. І. Салюк; За ред. Ситник К. М. – К.: Вища шк., 2003. – 358 с.
26. Кабаченко Т. С. Психология управления: Учеб. пособие. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 384 с.
27. Кілічава Т. М. Екологічне право: Навч. посіб. – К.: Ун-т Україна, 2005. – 302 с.
31. Кобецька Н. Р. Екологічне право України: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 352 с.
28. Коваль В. І. Управління охороною праці в промисловості: Навч. посіб. / В. І. Коваль, В. А. Скороходов. – К.: Професіонал, 2005. – 448 с.
29. Комарницький В. М. Екологічне право: Навч. посіб. / В. М. Комарницький, В. І. Шевченко, С. В. Єлькін. – 3-тє вид. – К.: ЦНЛ, 2006. – 224 с.
30. Корольчук М. С., Психофізіологія діяльності: Підручник. – К.: Ельга; Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
31. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці: Підручник. – К.: КНЕУ, 2003. – 367 с.
32. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Основи менеджменту: Підручник. – К.: Академкнига, 2007 – 464 с.
33. Лапін В. М. Основи охорони праці: Навч. посіб.– Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 142 с.
34. Мамешина О. С. Об эффективности эколого-психологического тренинга // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 9. – С.75–80.
35. Машков В. Н. Психология управления: Учеб. пособие.– М.: Изд-во Михайлова В. А., 2000. – 208 с.
36. Менеджмент організацій: Підручник / За заг. ред. Л. І. Федулової. К.: Либідь 2003. – 448.
37. Морозов А. В. Деловая психология: Курс лекций. – СПб.: Союз, 2000. – 576 с.
38. Москальова В. М. Основи охорони праці: Підручник. – К.: Професіонал, 2005. – 672 с.
39. Немцов В. Д., Довгаль Л. Є., Сініок Г. Ф. Менеджмент організацій. Навч. посіб. – К.: ТОВ “УВПК “Екс Об”, 2001 – 392 с.
40. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління: Посібник.– К.: Академвидав, 2003.– 568 с.
41. Постник М. И. Защита населения и хозяйственных объектов в чрезвычайных ситуациях: Учебник. – Мн.: Вышэйш. шк., 2003. – 398 с.
42. Психологія: Підручник / Ред. Ю. Л. Трофімова. – 4-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
43. Розанова В. А. Психология управления: Учеб. пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Бизнес-школа “Интел-Синтез”, 2000. – 384 с.
44. Савельєва В. С. Психологія управління: Навч. посіб. – К.: Професіонал, 2005. – 320 с.

45. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства: Учеб. пособ. / А. С. Соснин, П. Я. Прыгунов. – К.: Европ. ун-т, 2004. – 357 с.
46. Стійкий екологічно безпечний розвиток і Україна: Навч. посіб. / За ред. М. І. Дробнохода. – К.: МАУП, 2002. – 104 с.
47. Супрович М. П. Безпека життєдіяльності: Практикум / М. П. Супрович, В. Д. Сенюк, В. К. Замойська. – К.: Кондор, 2007. – 164 с.
48. Сухарев С. М. Основи екології та охорони довкілля: Навч. посіб./ С. М. Сухарев, С. Ю. Чундак, О. Ю. Сухарева. – К.: ЦНЛ, 2006. – 394 с.
49. Тимофеева С. С. Экологический менеджмент. – Ростов н/Д: Феникс, 2004. – 352 с.
50. Тимош І. М. Основи фізіології та психології праці: Посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 168 с.
51. Халмурадов Б. Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. – К.: ЦНЛ, 2006. – 138 с.
52. Цимбалюк І. Психологія управління: Навч. посіб. – К.: Професіонал, 2008. – 624 с.
53. Шведа А. В. Менеджмент: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 687 с.
54. Ярошевська В. М. Безпека життєдіяльності: Підручник. – 2-ге вид. – К.: Професіонал, 2006. – 560 с.
55. Ястребов Г. С. Безопасность жизнедеятельности и медицина катастроф. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 416 с.
- Допоміжна:*
56. Бакало Н. В. Фактор екології і його вплив на соціально-економічний розвиток людства // Екологічний менеджмент. – К.: МАУП, 2006. – С.63–66.
57. Баланда А. Безпека як соціальний феномен: дискурс людського розвитку // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 1. – С.25–28.
58. Барбашова Н. Право на безпечне середовище: проблеми промислово розвинутого регіону // Право України. – 2006. – № 1. – С. 124–128.
59. Березуцький В. Вплив людського фактора на виробничий ризик/ В. Березуцький, В. Пархоменко // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2005. – № 2. – С.61–65.
60. Бондаренко В. М. Науково-теоретичні основи міжгалузевої оцінки, управління і забезпечення безпеки праці (Охорона праці та безпека життєдіяльності) // Проблеми освіти. – К., 2001. – Вип. 26. – С. 231–225
61. Бохан А. В. Визначальні принципи екологізації підприємства в сучасних умовах трансфармації суспільства // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9. – С. 153–160.
62. Буркинський Б. Екологічно чисте виробництво // Вісник Національної академії наук України. – 2006. – № 5. – С.11–17.
63. Ілляшенко С. М. Управління екологічними ризиками інновацій: Монографія/ С. М. Ілляшенко, В. В. Божкова; За ред. С. М. Ілляшенко. – Суми: ВТД Університетська книга, 2004. – 214 с.
64. Ісаєнко В. М. Екологічна безпека — основний чинник екологозбалансованого розвитку України у ХХІ столітті / М. В. Ісаєнко, О. Г. Білявський /Екологічний вісник. – 2007. – № 7–8. – С. 14–17

65. Карвець М. О. Методичні засади екологічної політики // Екологічний менеджмент. – К.: МАУП, 2006. – С. 121–123.
66. Качинський А. Б. Екологічна політика й екологічна безпека України // Екологічний вісник. – 2006. – № 1–2. – С. 24–26.
67. Концепція зеленого офісу: Рек. для орг. щодо екологічного дружнього ставлення до навколишнього середовища. – К.: Пульсари, 2007. – 64 с.
68. Левчук О. В. Екологічна безпека як складова національної безпеки України/ О. В. Левчук, О. З. Порохнавець // Екологічний менеджмент. – К.: МАУП, 2006. – С. 213–217.
69. Минин Г. Гражданская оборона: новое — это хорошо забытое старое // Бизнес и безопасность. – 2007. – № 5. – С. 141.

7. Інформаційні ресурси.

1. <http://www.osvita.org.ua> – Освітній портал – все про освіту в Україні.
2. <http://nbuv.gov.ua> – сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.
3. <http://korolenko.kharkov.com> – сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка.